

ΑΠΟ ΤΑ ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΑΠΟΚΡΗΕΣ

Το καρναβάλι στά Γιάννενα. Οι καρναμπέρηδες. Ο Γρίθας και τό... γαϊτανάκι. Τό «έργανον». Η γαμήλιος πομπή έν χορδαίς και λαμπάδες. Είς ανάκτησιν γαμπρού. Η Απόκριες στην Αθήνα επί Ξωθωνος. Φασουλοπέλεμος! Σαχαρωτά μέ... πιπέρι. Απόκριάτικα δεσμάτα. Ο ποιητής τού καρρου. Μερικοί στιχοι του. Δηληγιάννης και Τρικουπης. Ο γάμος. Τά προικιά της νύφης, κτλ. κτλ.

ΙΣ τά Γιάννενα, τόν παλιό καιρό, τή Καρναβάλια γιορταζόντουσαν μέ πολύ γούστο και μέ μεγάλη δρεξί.

Οί πιό ξεκουρημένοι μασκαράδες ήσαν οί λεγομενοί «καρναμπέρηδες», πού γριζέαν μέσα στην πόλι συνοδευόμενοι από «Γυριές» ντυσιώλια, κλαρίνα, φιολιά, λαούτα και καραμπόζες, και άραζαν τέλος στις ταβέρνες, όπου κερνούσαν και κερνιόντουσαν, τραγουδώντας και χορεύοντας.

Επίσης γριζέ στους δρόμους και τό «γαϊτανάκι», τό οποίο εισηχθη στό Γιάννενα από τήν έποχή τού Θεοδοσίου Γρίθα, και τό «έργανον», τό οποίο ήταν μά διακομώδιος τών παλαιών γάμων.

Τό «έργανον» — πού πήρε τό όνομά του από τά ντυσιώλια ή τά άλλα λαϊκά μουσικά όργανα πού τό συνοδεύαν, ήταν μά μεγάλη... γαμήλιος ποιητή μεταμετωμαμένος. Όλοι φορούσαν παλιές Γιαννιώτικες ένδυμασιες, και στή μέση είχαν τή νύφη, όμοια στολιωμένη και τυλιγμένη μέ «μαραμαία» στό κεφάλι, γιά νά μή βλέπουνε τό πρόσωπό της. Οί συνοδοί της νύφης, κρατούσαν δαδιά και άσπρες λαμπάδες άναμμένες στό χέρι και τήν έστηναιαν στό σπίτι τού γαμπρού.

Τή νύφη αυτή — ή όποια πάντοτε ήταν ένας νέος ντυμένος γαμπρός — τή γριζέαν προηγουμένως ό όλες τίς γειτονιές. Στού γαμπρό τό σπίτι φτάνανε νύχτα, κι έτσι τό θέμα ήταν έξοχον λαμπρότητας και μεγαλοπρεπείας. Ήλεται ή ποιητή έταίρι «οδάρνας» τά «καρασοποιεύω» — γιατί ή λέξις «ταβέρνας» ήταν άγνωστη στό Γιάννενα — όπου γινόντανε τρικωβέρτο γλέντι ως τό πρωί.

Τό γαμπρό τόν έπεδντο άλλος νέος. Τίς περισσότερες όμως φορές, γαμπρός δέν ήτανε, κι έτσι ή ποιητή γριζέ από τό «έργανον» σέ ταβέρνα, λές κι έφραζε νά τόν βρή.

Η παρέλασι τών «προσωπίδων», όπως λέν τοίς μασκαράδες στό Γιάννενα, γινόντανε στό «Μνηματά», νύν πλατεία Βενιζέλου, όπου μαζεύνόντουσαν επί Τουρκοκρατίας όλοι οί Γιαννιώτες Έλληνες.

Τό Σάββατο, πην παραμονή δηλαδή της Τυροφάγου, οί Γιαννιώτες τό είχαν άφισηρωμένο στις ψυχές, όπως και τό μεγάλο Ψυχοσάββατο τών Άγιων Θεοδώρων. Έφτιπαιαν λοιπόν κούδινβα και πήρταιναν στό νεκροταφεία νά προσενηχθών.

Είχαν δέ κι ένα τετράστιχο γιά αυτές τίς ήμέρες:
 «Ανάθεμα πού διαλέξε
 τά τρία τά Σαββάτα,
 της Κρεατινής, της Τυρινής
 και τών Άγιωθώρων.

Τώρα όμως εισηλάσαν και στό Γιάννενα οί Εύρωπαϊκοί χοροί, και σιγά-σιγά χάνονται όλα τά παλιά και γραφικά Έλληνικά έθιμα.

Περίοργα ήσαν και τά επί Ξωθωνος Καρναβάλια τών Αθηνών. Τότε, μασκαρεμένοι κι άμυκαρότοποι, γριζέαν στους δρόμους και πετοψαν στό παράθυρα, πού ήσαν γεμάτα από θηλιζοζομοιο, άβραστα φασόλια, ρυζί, κριθάρι και καλαμπόκι. Πετοψαν επίσης στό παιδιά, πού παρακολούθησαν ξεπίσω, ζαχαρωτά γεμάτα μέ... πιπέρι, γιά νά τά τρώνε, νά μωφάζουν και νά προζαλούν έτσι τό γέλιο και τήν εύθυμία.

Πρό τού μεγάλου πολέμου, τίς δύο τελευταίες Κριακές της Αποκριής περνούσαν από τοίς δρόμους της Αθήνας τά «ροδάκια», ο «γάμος», τό «συμβούλιον τών γαμπρών», τό «γαϊτανάκι» κι ή περιφημη «γκαμήλια», ή όποια περπατούσε, χόρευε, άρπαζε πορτοκάλια άπό τά μαανάκια και... τραγουδούσε:

Πορτοκάλια ψάρεψε... όπου βροίκοις βάρεσε,
 άι, νταρνάνα μ', άι!

Ένεφανέστο επίσης τίς ήμέρες αυτές στους δρόμους και ο «ποιητής τού ζάρρου», ο όποιος μετεπήδησε σήμερα στίς σατιρικές στήλες τών εφημερίδων.

Ανεδασιμένος άπάνω σ' ένα ζάρρο, στολιωμένο και τό πιό ζοντρού λαϊκό γούστο, ο ποιητής αυτός, ντυμένος καμιά παλαιορεντιζότα ή κανένα παλιονοράζο και ψηλό καπέλλο, άπήγγελλε ποιήματα πού ξετροβέλλαιναν τοίς Αθηναίους.

Τά ποιήματα αυτά, πολλές φορές, ήσαν νόστιμα πού μέ πετυχημένα. Γιά περιέργεια παραθέτουμε έδω ένα από αυτά:

Τέλος πάντων και αυτή ή 'Αποκριά θέ νά περάση,
 χωρίς καθόλου νά μās διασκει-
 (δάση,
 και δέν θάχη συνέχεια,
 γιατί χαθήκαμε απ' τήν άνεχεια.
 Και αύριο θά έχουμε,
 τήν κακή ψυχρή μας μέρα,
 γιατί θά θελήσουμε νά πάμε και
 (στό Φάληρο
 και θά ξεδέφουμε και τό τελευ-
 (ταίο μας τάλληρο.

Νά κι ένα άλλο άποκριάτικο τραγουδι, πού άποδίδεται στον πω-
 λην Θεοδοσίον:
 Κατηγορούν τή γαία μας
 και τήνε λένε γραία,
 πούχει τά μάτια γαλανά
 και τήν ούρά μαροαία,
 μά και τόν άλλο γάτο μας
 Κι άλλο:
 Μέ τίς μαρμαριέτες άνοιχτές,
 ώσαν φτερά άγγέλων,
 και μετά μειδιάματος,
 τουτέστιν... χαμογέλων, — 'Ο... Θεοδώρης!

Είπε κι αυτός,
 ο πρωθυπουργός ο Δηληγιάννης,
 πού σέ κάνει από τή φούρκα σου
 νά σκάνης.

Κάθε στιγμή, κι' όλο τά χάνει,
 και μενού παραγγέλλει στό Βλα-
 (χάνη,
 νά κάθεται κλεισμένος,
 μέσα στό ταμείο,
 κι' έξω οί ύπάλληλοι
 φοφούν από τό κρύο!...

Ενενοείται ότι από τοίς ποιητές αυτούς τήν ερευγετική του πάν-
 τοιτε τήν είχε ο Δηληγιάννης, ένώ τόν Τρικουπή τόν σεβόντουσαν πε-
 ρισσότερο και δέν τόν ζακομεταχειριζόντουσαν πού. Έλεγαν μόνον
 γιά αυτόν:

Κατηγορούν τή γαία μας
 και τήνε λένε γραία,
 πούχει τά μάτια γαλανά
 και τήν ούρά μαροαία,
 μά και τόν άλλο γάτο μας

ποιός εις τό ρού του βάνει,
 πούχει ούρά πιό μακρού,
 όπου παντού τή βάνει,
 κι' έχι και μάτια ποηρά,
 τόν λένε... Δηληγιάννη.

Κι' άλλο:
 Μέ τίς μαρμαριέτες άνοιχτές,
 ώσαν φτερά άγγέλων,
 και μετά μειδιάματος,
 τουτέστιν... χαμογέλων, — 'Ο... Θεοδώρης!

κομφός, μωσάτος, εύσταλής,
 σκορπιζοντας παπάδες,
 μέσα και έξω της Βουλής,
 βγίστε ποιός είν' ;

Ενενοείται ότι από τοίς ποιητές αυτούς τήν ερευγετική του πάν-
 τοιτε τήν είχε ο Δηληγιάννης, ένώ τόν Τρικουπή τόν σεβόντουσαν πε-
 ρισσότερο και δέν τόν ζακομεταχειριζόντουσαν πού. Έλεγαν μόνον
 γιά αυτόν:

'Ελεος, Θε μου, έλεος,
 μās έφαγ' ο «Πετρέλαιος»...

«Πετρέλαιος» λέγανε τόν Τρικουπή, γιατί έζαμε τό
 μονοπόλιο τού πετρέλαιου...

Κι' αυτός μέν ήτανε ο «ποιητής τού ζάρρου».
 Τά «ροδάκια» τά άποτελούσαν 12 νέου καλοφο-
 ρημένοι, μέ άρχαίκες στολές, άσπρες και κόκκινες. Οί
 μασκαράδες αυτοί έζααν διάφορες έπιδείξεις ενκο-
 νησίας και άρεσως βαρών, και μάζαιναν πεντάδες.

Ο «γάμος» ήταν μά παρέλασις μεγάλης ομάδος
 μασκαράδων, πού γελοιοποιούσαν τήν ποιητή τού γα-
 μπου. Ήσαν ντυμένοι μέ παλιά και κομμάς ξεση-
 σιμένα ρούχα, φορεμένα, ως επί τό πλείστον, από τήν
 ανάποδη, και βαμμένοι στό πρόσωπο μέ κόκκινες, πρ-
 σίνιες, γαλάζιες και χίτριες μπογιές. Όλοι αυτοί πα-
 ραστάνανε τοίς συμπεθερούς και είχαν στή μέση τή
 νύφη και τόν γαμπρό μέ στολές από... λινάτσα.

Οί νειόννιοι φορούσαν στό κεφάλι τοίς και τά
 γαμήλια στεφάνια, κωμωμένα από πλεξάνες σπόρδων και κρεμμυδιών.

Στό τέλος όλης της ποιητής ερχόντουσαν τά προικιά, τά όποια ή-
 σαν διάφορες σπασμένες κωμικές, πωλοτενεκέδες, πεντζερέδες τρι-
 πω, μά χαλασμένη σάφρη, παλιονομάζαλα χωρίς πόδια, κυλίμα κα-
 τατραπημένα, κωσάνα πού είχαν μοναχά τόν γύφο τοίς, λάμπες μέ σπασ-
 μενα γυαλιά!... 'Οί! αυτά φερτομένα σέ γάιδοροζάκια κοκκαλιόρικα.

Μποός-μποός, έπήγανε ή... «μουζική».
 Και πίσω, ο πεθερός κι' ή πεθερά.

Τό όμοιο είνε ότι ή μουσική πού συνοδεύε τό
 «γαϊτανάκι» έταζε πάντα τό:

«Μαύσ' είν' ή νύχτα στό βουνά,
 στους βράχους πέφτει χιόνι...».

Η ιδέα της πατριδος δέν εγχατέλειε τότε
 πατέρας μας, άφού και στό μεγάλα οικογενεια-
 κά γλέντια της Αποκριής, όπου
 μαζεύνόντουσαν όλοι οί συγγενείς
 και φίλοι, ή πρώτη ευχή, όταν
 τσίγγουζαν τά ποτήρια, ήταν:
 — Και στην Πόλη!
 Σήμερα όμως ξεφούρτωσαν τά
 «ντάστιγκ», οί «δημόσιοι χοροί»,
 τά κωπαρέ κι' έσθιναν τόν οικο-
 γενειακό χαρακτήρα της Έλληνι-
 κής Αποκριής και ξεράναν τό
 λαϊκό της πνεύμα.

